

Detta verk är licensierat under Creative Commons Erkännande-Ickekommersiell-Inga bearbetningar 2.5 Sverige licens. För att se en kopia av denna licens, besök <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.5/se/> eller skicka ett brev till Creative Commons, 171 Second Street, Suite 300, San Francisco, California, 94105, USA. Material som publiceras i Merdeka & ÖsttimorInformation kan också publiceras i <http://www.globalarkivet.se>.

Östtimors svåraste kris—många döda – undantagstillstånd

Det nya Östtimors svåraste kris efter den indonesiska ockupationsmaktens tillbakadragande tillsammans med milisen 1999 trappades upp fredagen den 28 april med oroligheter, som ledde till 5 döda och många skadade. Östtimoresisk polis och militär sköt mot demonstrerande soldater, som avskedats tidigare under året, och stora grupper av ungdomar, när demonstrationen urartade. Soldaterna och andra som stödde dem demonstrerade sedan februari mot diskriminering och avskedades i mars efter att de vägrat återgå i tjänst.

Ordningen återställdes tillfälligt på lördagen när polis och militär patrullerade Dilis gator.

Den 23 maj flammade striderna upp igen och krävde 2 dödsoffer. Den 25 maj dödades 9 poliser och de följande dagarna krävde ytterligare dödsoffer. Söndagen den 28 maj kom de första australiska soldaterna på

regeringens begäran. Tisdagen den 30 maj utfärdade president Gusmão undantagstillstånd och dagen därefter blev läget betydligt lugnare.

Oroligheterna har gjort att FN:s säkerhetsråd den 12 maj skyndsamt förlängt mandatet för FN-kontoret i Östtimor, UNOTIL, med en månad till den 20 juni, för att vinna tid att fatta beslut om FN:s fortsatta representation i Östtimor.

Bakgrund

Det hela började den 8 februari. Fler än 400 soldater ur armén, många av dem tidigare gerillakämpar ovana vid disciplinen i en reguljär armé enligt premiärminister Mari Alkatiri, demonstrerade fredligt utanför presidentpalatset i Dili mot diskriminering, "tyranniska" officerare och dåliga utsikter för befordran. President Xanana Gusmão tog emot dem och hörde deras klagomål. Senare åtog sig regeringen att sätta upp en undersökningskommission, om soldaterna återvände till sina förläggningar. Men eftersom färre än hälften

Fortsättning på sidan 3

**Nyheter från Östtimor,
Västpapua, Aceh och Indonesien**

Fortsättning från sidan 1

återvändande, avslutade överbefälhavaren Taur Matan Ruak undersökningen.

Efter två veckor hotade Alkatiri med disciplinära åtgärder mot de 350 soldater, som inte återvänt till sina förläggningar. När inte heller detta fick de "strejkande" soldaterna att återvända till förläggningarna i Metinaro och Baucau hotade överbefälhavaren Taur Matan Ruak de soldater, som inte lydde order, med avsked.

Trots detta ökade myteriet i omfattning, så att det kom att omfatta nästan 600 soldater, vilket är en dryg tredjedel av Östtimors armé. Enligt ledaren för de strejkande soldaterna, löjtnant Gastão Salsinha, är aktionen "opolitisk". Alkatiri, Gusmão och talmannen Francisco Guterres försökte hitta lösningar på konflikten.

Den 16 mars meddelade Taur Matan Ruak att de 600 strejkande soldaterna sedan den 1 mars är avskedade och betraktas som civila. Salsinha säger att

avskedandena är orättvisa och ber president Gusmão lösa konflikten.

I ett tal den 23 mars tog Gusmão avstånd från överbefälhavarens avskedande av de strejkande soldaterna. De tillkännagav att de kommer att demonstrera dagligen den kommande veckan.

Demonstrationerna den 24-28 april blev omfattande och alltmer våldsamma. Utöver avskedade soldater deltog huvudsakligen arbetslösa ungdomar. Som flest deltog över 2.000 demonstranter. Redan den 25:e förekom en del stenkastning och plundring och den 26:e vandaliserades fem hus. Demonstranterna riktade en del av sin vrede mot människor från östra Östtimor, som flyttat till Dili, varför en del av dessa började lämna staden. 400 poliser sattes in redan den 26:e och den 27:e arresterades 7 personer för våldsamheter den 25:e. Onsdagen den 26:e angrep demonstranterna också en del marknadsstånd med påkar.

Värre blev det den 28 april. Fler än 40 hus brändes ner, över 100 vandaliserades och minst 9 bilar brändes

också nära premiärminister Alkatiris kontor. En del fönster i det krossades. Boende i närheten flydde bland annat till USA:s ambassad enligt AFP, men avvisades. Många affärer och kontor plundrades. De flesta förmodligen av de arbetslösa ungdomarna. Polis sköt tårgas och skarpt, liksom inkallad militär. Fem personer dödades och över 80 skadades. Ställföreträdande chefen för polisens "rapid reaction unit" var en av de skadade, med mycket allvarliga knivhugg. Redan på morgonen stängde många affärer och kontor, så att centrala Dili till stora delar var öde under resten av dagen.

Den 1 maj upphävde regeringen begränsningarna att komma till och lämna Dili den hade infört. Militär fortsatte att patrullera gatorna. Enligt vissa FN-tjänstemän hade upp till 70 % av Dilis 120.000 invånare, dubbelt så många som regeringen uppgett, flytt av rädsla för etniskt betingat våld med grund i det svåra ekonomiska läget.

Den 16 maj var nästan hälften av skolorna i Dili fortfarande stängda, elever och lärare hade lämnat staden. Men den 17 hade de flesta, som flytt från Dili - enligt vissa uppskattningar över 20.000 människor, återvänt till sina hem. Ett katolskt hem för föräldralösa flickor i Balide hade under tre veckor fått ta emot 7.000 flyktingar.

Efter självständighetsdagens firande på lördagen sårades sex personer, när en mobb med machetes och pilbågar anföll människor från östra Östtimor i förorten Becora. Tre polisenheter kallades in. Oroligheterna fortsatte på måndagen.

Tisdagen den 23 maj skärptes läget igen. Två människor dödades och fem sårades i skottväxlingar utanför Dili mellan de revolterande soldaterna, som hade lagt sig i bakhåll, och regeringens polis och militär. Striderna fortsatte på onsdagen i Dilis västra utkanter och spred sig senare söderut. Minst en marinofficer på regeringsidan sårades. I stora delar av Dili gick dock livet sin gilla gång. USA och Australien beordrade sina medborgare, som inte absolut måste vara kvar, att lämna Östtimor. President Xanana Gusmão berättade för reportrar att han beordrat gripandet av de revolterande soldaterna och särskilt deras ledare major Alfredo Reinado. "Vi måste stoppa dem, så att folket i Östtimor inte behöver leva i skräck och panik", sade presidenten. Utrikesminister José Ramos-Horta begärde militär hjälp från Australien, Nya Zeeland, Malaysia och Portugal för att bistå regeringen.

Torsdagen den 25 maj dödades 9 obehäpnade poliser vid sin station. Det är något oklart hur det gick till och om det var regeringslojal eller upprorisk militär. Många sårades också. De första australiska soldaterna anlände och regeringen beordrade de egna trupperna till förläggningarna. Mer och mer av våldet utfördes av etniskt uppdelade ungdomsgäng väpnade med påkar och machetes. Den 28 maj evakuerade FN huvuddelen av sin personal till Darwin i Australien. I den fortsatta våldsvågen plundrades den 30 domstolen för allvarliga brott (Serious Crime Unit—SCU) på 138 datorer och bevisen för våldet 1999, inklusive 79 ej avslutade fall mot indonesiska soldater. Gängvåldet fortsatte och

kanske så många som 100.000 Dilabor hade lämnat sina hem. Den sista maj började FN:s flyktingkommissariat skicka hjälp till dem. De lider brist på mat, vatten, sanitära anordningar och nästan allt annat i de provisoriska "läger" de samlats i. Stämningen i dessa är mycket spänd, flyktingarna är rädda men också arga. Det finns en stor fara för att de kan komma att söka hämnd.

Den 1 juni avgick inrikesminister Rogerio Lobato och försvarsminister Roque Rodriguez. Befälhavaren för den australiska styrkan sade i en intervju att våldet omfattat både spontana och organiserade dåd utan att ge några detaljer. Vi kan bara spekulera över att till exempel plundringen av SCU:s kontor var "organiserad". Den 2 juni utsågs utrikesministern, José Ramos-Horta, som 1996 delade Nobels fredspris med biskop Belo, också till försvarsminister.

Australiens utrikesminister Alexander Downer besökte den 3 juni Dili för samtal med Gusmão, Ramos-Horta och Alkatiri. Efteråt talade han om en större roll för FN och en internationell polisstyrka.

Orsaker

Naturligtvis är det en komplicerad härva av olika orsaker, som lett till denna olyckliga utveckling. Fröet till oroligheterna finns dock i landets våldsamma historia och det har växt de senaste åren, vilket nog borde ha förutsetts av FN och grannen Australien. Det var ett misstag att så snabbt dra ned FN:s närvaro i Östtimor mot regeringens önskemål.

Det är brister i reglementet och ledningen för armén och en viss rivalitet med den drygt dubbelt så stora polisen, som även omfattar tidigare tjänstemän i den indonesiska ockupationsadministrationen. Här finns också motsättningar mellan dem som deltog i moståndskampen mot indoneserna dels som gerillakämpar, dels med civil olydnad och direkt stöd till gerillan å ena sidan och dem som var i utlandet. För första gången har också etniskt betingade motsättningar mellan västra och östra Östtimor uppmärksamats. De sammanfaller i viss mån med motsättningarna mellan före detta gerillakämpar och andra grupper, eftersom gerillan var aktivast i östra Östtimor.

Sedan länge har det också funnits en rad kampsportgrupper omfattande mer eller mindre arbetslösa ungdomar, som delvis blivit kriminella.

Kritiken mot premiärminister Mari Alkatiri, särskilt för hans auktoritära ledarstil, har säkert också bidragit. Men inte heller andra ministrar går fria. Den kraftigaste kritiken har riktats mot inrikesminister Rogerio Lobato, så har en högre FN-tjänsteman i ett telegram till FN:s högkvarter i New York anklagat honom för att inte ha tagit itu med oroligheterna utan i stället ägnat sig åt sina egna affärer, och försvarsminister Roque Rodriguez. De har ju nu också tvingats avgå.

Men vi får inte glömma bort alla de dunkla krafter som kan ha en roll i denna ännu inte avslutade tragedi. Den australiska tidningen The Australian har i en

mycket intressant analyserande artikel den 25 maj skrivit om de inblandade personernas, Lobatos, Rodriguez och de två ledarna för de protesterande soldaterna, löjtnant Gasto Salsinha och major Alfredo Alves Reinado.

Hade Östtimor kunnat åtnjuta en framgångsrik ekonomisk utveckling, utan rekordhög arbetslöshet, så hade säkert de flesta av motsättningarna kunnat överbryggas.

Slutsats

Problemet och dess hantering visar på den unga östtimoresiska statens svaghet och dess behov av omfattande internationellt stöd, inte bara med pengar utan främst med människor med förvaltningskunskap, under en lång tid framöver.

Artikeln avslutades den 3 juni. För senaste nytt besök vår webbplats <http://www.osttimorkommitten.se/>.

Tommy Pollák